

Iwona Niewiadomska

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

Prawno-administracyjne regulacje zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie produkcyjnym

Streszczenie. W artykule wyjaśniono istotę zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie produkcyjnym i przedstawiono podstawowe akty prawne w zakresie ochrony środowiska. Krótko scharakteryzowano także podstawowe grupy administracyjnych uregulowań dotyczących ochrony środowiska.

Słowa kluczowe: zarządzanie środowiskowe, zrównoważony rozwój, prawo ochrony środowiska, standard

Wstęp

Zarządzanie środowiskowe¹ jako dodatkowy wymiar zarządzania przedsiębiorstwem pojawiło się w wyniku doświadczeń oraz rozwoju innych koncepcji stosowanych we współczesnej gospodarce światowej, np. koncepcji zrównoważonego rozwoju². Zarządzanie środowiskowe obejmuje aspekty ogólnej funkcji zarządzania (m.in. strukturę organizacyjną, planowanie, odpowiedzialność, zasady postępowania, procedury, procesy i zasoby) niezbędne do opracowania, wdrożenia, zrealizowania, przeglądu i utrzymania polityki środowiskowej³.

Ochrona środowiska może w istotny sposób wpływać na funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa oraz realizację celów ekonomicznych. Przedsiębior-

¹ W literaturze przedmiotu nazywane także zarządzaniem ekologicznym lub ekozarządzaniem.

² Zwana też koncepcją ekorozwoju lub trwałego rozwoju.

³ PN ISO 14050. Zarządzanie środowiskowe. Terminologia.

stwa realizujące proekologiczne przedsięwzięcia mają szansę osiągnięcia zysku dzięki wcześniejszemu rozwiązaniu problemu niż ich konkurenci, a tym samym zdobycia lepszej pozycji na rynku. Wymaga to jednak rozwiązań prawno-administracyjnych wymuszających ochronę środowiska i promujących przedsiębiorstwa, których działalność spełnia wymogi ekologiczne.

1. Istota zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie produkcyjnym

Podstawą funkcjonowania każdego przedsiębiorstwa będącego elementem otoczenia jest sprawne i skuteczne zarządzanie. Sprawność oznacza mądre zastosowanie zasobów bez niepotrzebnego marnotrawstwa, zaś skuteczność – robienie właściwych rzeczy i osiąganie powodzenia w działaniach, co odzwierciedla, jak dobrze organizacja rozumie, reaguje i wpływa na swoje otoczenie⁴. Dobre zarządzanie przedsiębiorstwem wymaga godzenia interesów wszystkich zainteresowanych stron, począwszy od właścicieli, którzy chcą osiągnąć satysfakcjonujący zysk i rozwój podmiotu, poprzez klientów, którzy oczekują produktów o określonej jakości, dostawców, którzy liczą na trwałe więzi kooperacyjne, pracowników, którzy chcą zadowolenia z pracy, a skończywszy na społeczeństwie, które pragnie zaspokojenia potrzeb, poczucia bezpieczeństwa i odpowiedzialnego zachowania od przedsiębiorstwa, zwłaszcza w stosunku do środowiska naturalnego. Podmiot gospodarczy musi traktować środowisko naturalne jednocześnie jako „wyjątkowego dostawcę, odbiorcę i klienta”. Środowisko naturalne oczekuje ograniczenia szkodliwego oddziaływania we wszystkich fazach procesu produkcyjnego i użytkowania produktu. Dotyczy to zarówno pozyskiwania i przetwarzania surowców, jak i eksploatacji oraz późniejszej utylizacji produktu i jego opakowania.

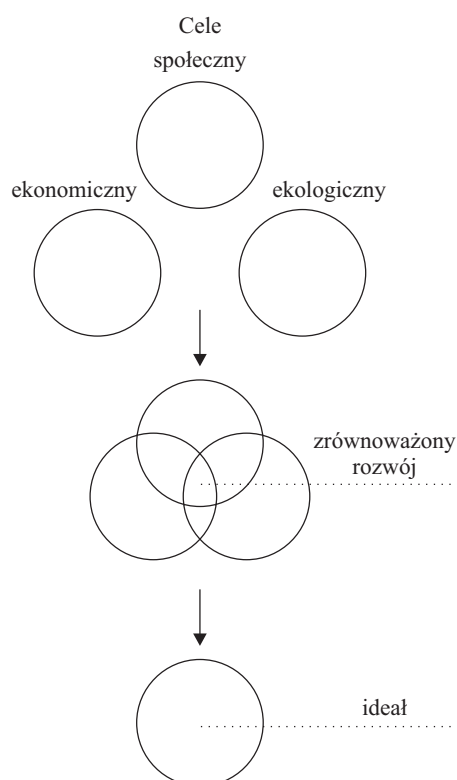
Pomysłowość i umiejętność przekształcania środowiska przez człowieka spowodowały daleko idącą ingerencję w procesy samoistnego kształtowania się środowiska naturalnego.

Teza o konieczności stworzenia trwałych podstaw biologicznego istnienia i wszechstronnego rozwoju, nie tylko ekonomicznego, pozwoliła opracować wspólne światowe kierunki działań w zakresie zagadnień środowiskowych. Na tym podłożu zrodziła się **koncepcja zrównoważonego rozwoju**, polegająca na wszechstronnym harmonizowaniu działań społeczno-gospodarczych z możliwościami środowiska naturalnego.

Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju wymaga przeniesienia jej założeń na poziom zarządzania przedsiębiorstwem. Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju mają charakter długofalowy, toteż wiążą się z decyzjami stra-

⁴ R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 38-127.

tegnymi. Dlatego przy ustalaniu strategii należy poświęcić szczególną uwagę ekologicznemu rozwojowi, oczekiwaniom i zobowiązaniom społecznym. Wymaga to uwzględnienia zagadnień ochrony środowiska we wszystkich sferach funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstwa. Wyznacznikiem realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju jest równoważenie w przedsiębiorstwie celów ekonomicznych z celami ekologicznymi i społecznymi (rys. 1).

Rysunek 1. Koncepcja zrównoważonego rozwoju

Źródło: R. Janikowski, *Zarządzanie ekologiczne*, Akademska Oficyna Wydawnicza PLJ, Warszawa 1999, s. 86.

Zarządzanie środowiskowe jest metodą włączania oczekiwań ekosystemu do zarządzania przedsiębiorstwem. Można je zdefiniować jako działalność kierowniczą polegającą na ustalaniu celów związanych z ochroną środowiska i realizacji ich w sposób sprawny i skuteczny.

Podstawą zarządzania ekologicznego są uwzględniane przez przedsiębiorstwo i jego uczestników wartości proekologiczne oraz zasady zrównoważonego rozwoju. Realizacja celów strategicznych związanych z wartościami proekologicznymi wymaga:

– połączenia w całość wymogów ekologicznych stawianych produktom i wymogów ekologicznych dotyczących procesów wytwórczych ze względu na niekorzystny wpływ na pracownika i środowisko naturalne. Z perspektywy ekologii oznacza to konieczność łącznego, systemowego oddziaływania na jakość procesów wytwarzania i jakość wyrobów;

– przyjęcia, że do oceny osiągnięcia optymalnego stopnia zintegrowanych działań systemowych w odniesieniu do produktu i procesu wytwórczego winien służyć koszt jakości i ochrony środowiska;

– spowodowania, by elementy ochrony środowiska związane z cechami ekologicznymi wyrobu oraz technologiami ekologicznymi weszły w skład ogólnego modelu zarządzania strategicznego przedsiębiorstwem w aspektach: organizacyjno-technicznym, społecznym i ekonomicznym;

– właściwego przygotowania strategii proekologicznej z uwzględnieniem stanu otoczenia w zakresie problematyki środowiska w procedurach planowania strategicznego;

– podejścia, które przy przygotowywaniu i realizacji strategii proekologicznej uwzględniałoby cykl życia produktu z punktu widzenia ochrony środowiska, a ocenie podlegałyby cały łańcuch produkcji z uwzględnieniem poddostawców i kooperantów;

– podkreślenia, że ocena realizowanej strategii opiera się w znacznej mierze na osiągniętej pozycji rynkowej. Zależy ona od zmieniającej się na korzyść proekologicznej struktury popytu⁵.

Do ważniejszych działań, które służą uwzględnieniu wymogów ekologicznych w przedsiębiorstwie należą:

- redukcja zużycia zasobów naturalnych,
- eliminacja szkód wyrządzonych środowisku,
- wymiana technologii na przyjazną środowisku,
- ekologizacja procesów produkcyjnych,
- ekologizacja produktów i usług na etapie ich projektowania,
- ekologiczna edukacja pracowników.

Realizacja tych działań musi odbywać się na podstawie stosownych regulacji prawnych, uregulowań administracyjnych, uwzględniających nie tylko warunki lokalne, ale i rozwiązania ogólnoswiatowe w zakresie ochrony środowiska.

2. Prawne uregulowania zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie

W zarządzaniu ekologicznym zasadnicze znaczenie ma prawo, które poprzez stosowanie odpowiednich instrumentów powoduje zachowania zgodne z ustalo-

⁵ A. Chodyński, *Zarządzanie ekologiczne w strategii przedsiębiorstwa*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 1999, nr 11.

nymi normami postępowania. Kierunki rozwoju prawa ochrony środowiska są ściśle związane z koncepcjami wprowadzania nowych instrumentów ekonomicznych służących realizacji polityki ekologicznej. Normy prawa mają umożliwić stosowanie tych instrumentów.

Do zadań prawa ochrony środowiska naturalnego powinno należeć zapewnienie:

- realizacji polityki ekologicznej,
- realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju,
- bezpieczeństwa ekologicznego,
- możliwości wpływania przez społeczeństwa lokalne na stan środowiska na swoim terenie,
- spójności polskiego prawa ochrony środowiska z prawem europejskim i międzynarodowym.

Pierwsze próby uprawomocnienia działań na rzecz ochrony środowiska miały miejsce podczas obrad Okrągłego Stołu w 1989 r. Przeobrażenia społeczno-gospodarcze i polityczne w kraju w latach 90. skłoniły decydentów do szerszego spojrzenia na problemy ekologii i dostosowania ich do aktualnych warunków zewnętrznych i wewnętrznych państwa.

Strukturę prawa ochrony środowiska reguluje art. 87 Konstytucji RP⁶, który do źródeł powszechnie obowiązującego prawa zalicza:

- Konstytucję,
- ustawy,
- ratyfikowane umowy międzynarodowe,
- rozporządzenia,
- akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania organów, które je ustanowiły.

Zgodnie z art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska [...] zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Następuje to m.in. poprzez podejmowanie przez władze publiczne odpowiednich działań zmierzających do minimalizacji negatywnych oddziaływań na środowisko. Spośród tych uregulowań na szczególną uwagę zasługuje obowiązek:

- zapewniania dostępu do informacji o stanie i ochronie środowiska naturalnego,
- wspierania działań obywateli na rzecz ochrony środowiska oraz poprawy jego stanu.

Warto jednak zaznaczyć, iż wspomniane normy konstytucyjne mają w istocie charakter norm określających cele i etapy działania państwa. Kwestie ochrony środowiska są szczegółowo regulowane przez ustawy i pozostałe źródła prawa.

Obowiązujące w naszym kraju ustawy stwarzają warunki do realizacji programów ekorozwoju w skali kraju, regionów i w skali lokalnej, a co najważniejsze

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483.

umożliwiają wdrażanie rozwiązań proekologicznych na poziomie przedsiębiorstwa.

Przepisy prawne z zakresu ochrony środowiska dotyczące przedsiębiorstw produkcyjnych tworzą bardzo rozbudowany i skomplikowany zestaw obowiązków. Można je podzielić na następujące obszary:

- gospodarkę wodno-ściekową,
- gospodarkę odpadami,
- ochronę powietrza,
- ochronę przed hałasem,
- ochronę powierzchni ziemi i wód podziemnych.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zagadnienia związane z ochroną środowiska jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁷. Określa ona zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności:

- a) zasady ustalania:
 - warunków ochrony zasobów środowiska,
 - warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska,
 - kosztów korzystania ze środowiska,
- b) udostępnianie informacji o środowisku i jego ochronie,
- c) udział społeczeństwa w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska,
- d) obowiązki organów administracji,
- e) odpowiedzialność i sankcje.

Jest to niezwykle obszerny akt, składający się z 442 artykułów, który reguluje i traktuje problemy związane ze środowiskiem naturalnym bardzo szeroko. Pierwsze działy zawierają definicje, zasady ogólne, precyzując przy tym zakres stosowania ustawy. W kolejnych działach poruszana jest problematyka dotycząca:

- polityki ekologicznej państwa oraz programów ochrony środowiska,
- dostępu do informacji o środowisku, w tym państwowy monitoring środowiska,
- ochrony środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym i przy realizacji inwestycji,
- edukacji ekologicznej, badań z zakresu ochrony środowiska oraz reklamy,
- udziału społeczeństwa w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska, w tym ocena oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć, skutków realizacji planów i programów,
- ochrony zasobów naturalnych, w tym powietrza, wód i powierzchni ziemi, a także ochrony przed hałasem, ochrony przed polami elektromagnetycznymi, ochrony kopaliny, ochrony zwierząt i roślin,
- ograniczania sposobu korzystania z nieruchomości w związku z ochroną środowiska,

⁷ Dz.U. z 2001 r., nr 62, poz. 627, z późn. zm.

- przeciwdziałania zanieczyszczeniom,
- wydawania, wygaśnięcia, cofnięcia i ograniczenia pozwoleń na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwoleń zintegrowanych,
- przeglądów ekologicznych,
- ochrony środowiska przed poważnymi awariami,
- opłat za korzystanie ze środowiska,
- kar pieniężnych,
- odpowiedzialności cywilnej, karnej i administracyjnej za naruszenie wymagań ochrony środowiska,
- organów administracji i instytucji do spraw ochrony środowiska,
- programów dostosowawczych.

Ustawa ujmuje także rozwiązania dostosowujące prawo polskie do wymagań unijnych, m.in.:

- pozwolenia zintegrowane,
- pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych,
- programy dostosowawcze,
- problematykę przenoszenia praw i obowiązków wynikających z zezwoleń na korzystanie ze środowiska,
- instrumenty przeciwdziałające poważnym awariom przemysłowym.

Oprócz prawa ochrony środowiska istotnym aktem prawnym jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach⁸, która określa zasady postępowania z odpadami, aby zapewniały ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

Uszczegółowieniem powyższej normy, istotnej przede wszystkim dla przedsiębiorstwa, są ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych⁹ oraz o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej¹⁰.

Pierwszy z aktów nakłada na producentów, importerów i eksporterów opakowań (i produktów w opakowaniach) różnego rodzaju obowiązki co do kształtu, wielkości materiału i oznaczeń na opakowaniach, zaś na sprzedawców i użytkowników produktów w opakowaniach – obowiązek zwrotu opakowań wielokrotnego użytku.

Ustawa o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej nakłada na przedsiębiorców (importerów i wytwórców produktów w opakowaniach) obowiązek

⁸ Dz.U. z 2001 r., nr 62, poz. 628, z późn. zm.

⁹ Dz.U. z 2001 r., nr 63, poz. 638, z późn. zm.

¹⁰ Dz.U. z 2001 r., nr 63, poz. 639, z późn. zm.

osiągnięcia odpowiedniego poziomu odzysku, zwłaszcza recyklingu odpadów opakowaniowych i użytkowych. Poziomy tych odzysków zostały określone w tabelach załączonych do ustawy. W przypadku nieosiągnięcia zakładanego poziomu odzysku przedsiębiorstwo zobowiązane jest uiścić opłatę produktową. Środki pochodzące z tej opłaty mają być przeznaczone na cele związane z odzyskiem i recyklingiem odpadów.

Problematyka ekologiczna jest niezwykle skomplikowana i nie może być uregulowana tylko kilkoma aktami prawnymi. Poszczególne kierunki ochrony środowiska naturalnego wymagają większego uszczegółowienia. Nie bez znaczenia są więc szczegółowe ustawy, do których należy zaliczyć:

- ustawę z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne¹¹,
- ustawę z dnia 28 września 1991 r. o lasach¹²,
- ustawę z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹³,
- ustawę z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze¹⁴,
- ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt¹⁵,
- ustawę z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym¹⁶,
- ustawę z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich RP i administracji morskiej¹⁷,

Do innych ustaw regulujących zagadnienia w zakresie ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, zalicza się:

- ustawę z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska¹⁸,
- ustawę z dnia 13 września 1996 r. o czystości i porządku w gminach¹⁹,
- ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane²⁰,
- ustawę z dnia 27 października 1994 r. o autostradach płatnych²¹,
- ustawę z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności²²,
- ustawę z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji²³,
- ustawę z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe²⁴,

¹¹ Dz.U. z 2001 r., nr 115, poz. 1229, z późn. zm.

¹² Dz.U. z 1991 r., nr 101, poz. 444, z późn. zm.

¹³ Dz.U. z 1995 r., nr 16, poz. 78, z późn. zm.

¹⁴ Dz.U. z 1994 r., nr 27, poz. 96, z późn. zm.

¹⁵ Dz.U. z 1997 r., nr 111, poz. 724, z późn. zm.

¹⁶ Dz.U. z 1985 r., nr 21, poz. 91, z późn. zm.

¹⁷ Dz.U. z 1991 r., nr 32, poz. 131, z późn. zm.

¹⁸ Dz.U. z 1991 r., nr 77, poz. 335, z późn. zm.

¹⁹ Dz.U. z 1996 r., nr 132, poz. 622, z późn. zm.

²⁰ Dz.U. z 1994 r., nr 89, poz. 414, z późn. zm.

²¹ Dz.U. z 1994 r., nr 127, poz. 627, z późn. zm.

²² Dz.U. z 2002 r., nr 166, poz. 1360, z późn. zm.

²³ Dz.U. z 2002 r., nr 169, poz. 1386, z późn. zm.

²⁴ Dz.U. z 2001 r., nr 3, poz. 18, z późn. zm.

– ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych²⁵.

Wszystkie ustawy dotyczące ochrony środowiska wymagają jednak wydania znacznej liczby rozporządzeń wykonawczych. W dziedzinie ochrony środowiska obowiązuje kilkadziesiąt rozporządzeń regulujących zagadnienia szczegółowe. Można zauważyć, że praktyczny ciężar regulacji ochronnej spoczywa na rozporządzeniach. Najistotniejsze dla ochrony środowiska rozporządzenia można ująć w następujących grupach:

- rozporządzenia dotyczące procesów inwestycyjnych,
- rozporządzenia określające normy jakości środowiska oraz normy dopuszczalnych oddziaływań na środowisko,
- rozporządzenia o opłatach za korzystanie ze środowiska,
- rozporządzenia o karach pieniężnych za naruszenie wymagań ochrony środowiska,
- rozporządzenia dotyczące dokumentów, formularzy i raportów,
- rozporządzenia nadające uprawnienia organom odpowiedzialnym za nadzór nad przestrzeganiem reguł dotyczących ochrony środowiska,
- rozporządzenia w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji o stanie środowiska naturalnego.

Źródłem prawa polskiego są także ratyfikowane umowy międzynarodowe. Najważniejsze wiążące Polskę umowy międzynarodowe w dziedzinie ochrony środowiska można ująć jako:

- a) umowy wielostronne w dziedzinie ochrony:
 - środowiska morskiego,
 - klimatu, atmosfery i warstwy ozonowej,
 - flory, fauny, szczególnie cennych terenów,
 - przed różnymi zagrożeniami;
- b) umowy dwustronne:
 - układy dobrosąsiedzkie,
 - specjalne umowy o ochronie środowiska,
 - umowy dotyczące wód granicznych.

3. Administracyjne uregulowania w zakresie ochrony środowiska

Dla przedsiębiorstwa produkcyjnego istotne znaczenie mają przede wszystkim bezpośrednio regulacje administracyjno-prawne oparte głównie na technologicznych standardach (zwanym też normami) dopuszczalnych poziomów emi-

²⁵ Dz.U. z 2005 r., nr 167, poz. 1399, z późn. zm.

sji zanieczyszczeń. Charakteryzują się one zróżnicowaniem regionalnym i/lub podmiotowym. Najogólniej można je określić jako nakazy lub zakazy regulujące sposób lub intensywność korzystania z zasobów środowiska naturalnego. Do bezpośrednich metod regulacji poziomu działalności ochronnej należą:

- standardy (normy) emisji i imisji,
- pozwolenia prawno-administracyjne,
- inne instrumenty²⁶.

Standardy są to ustanowione przez państwo ilościowe limity:

a) emisji substancji zanieczyszczających lub uciążliwych dla otoczenia, generowanych do środowiska przez przedsiębiorstwa, określone instalacje techniczne lub też związanych z używaniem danych produktów. Są to tzw. standardy emisji, które obowiązują na terenie całego kraju lub dotyczą określonego przedsiębiorstwa. Najważniejsze z nich to:

- pozwolenia na wprowadzanie do powietrza pyłów i gazów,
- pozwolenia wodno-prawne, określające dopuszczalne ilości i stężenia ścieków wprowadzanych do wody i ziemi,
- pozwolenia na składowanie odpadów,
- normy produktowe, określające dopuszczalną zawartość ekologicznie niebezpiecznych substancji (np. chemikalia, detergenty, pestycydy czy paliwa, smary i oleje) w określonym produkcie, a także dopuszczalne ilości zanieczyszczeń, które mogą powstać podczas używania danego produktu,
- normy technologiczne, które określają typ technologii lub urządzeń redukujących emisję, które emitent musi zainstalować;

b) dopuszczalnych koncentracji (imisji) polutantów w środowisku lub ich dopuszczalnych dawek dla środowiska naturalnego bądź środowiskowo uciążliwych oddziaływań (np. hałas lub wibracja). Są to tzw. standardy imisji, które zostały określone dla powietrza, wody i gleby.

Z systemem standardów ściśle wiąże się system pozwoleń prawno-administracyjnych, który najczęściej dotyczy używania określonych zasobów środowiska naturalnego lub zanieczyszczenia jego poszczególnych komponentów. Zalicza się do nich:

- a) pozwolenia administracyjne:
- planistyczne, dotyczące głównie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, wydawane przez lokalną władzę,
 - reglamentacyjne, określające zakres dozwolonego, ale szkodliwego korzystania ze środowiska naturalnego, np. wyznaczenie terenu na składowisko odpadów,

²⁶ K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, *Ochrona środowiska*, PWE, Warszawa 2001, s. 133-151; *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, red. B. Fiedor, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 280-290; B. Poskrobko, *Zarządzanie środowiskiem*, PWE, Warszawa 1998, s. 237-250.

- opłatowe,
- interwencyjne – decyzje o wstrzymaniu działalności naruszającej wymagania ochrony środowiska;

- b) koncesje;
- c) licencje;
- d) zezwolenia;
- e) zgody.

Do innych instrumentów bezpośredniej regulacji należą takie rozwiązania, jak:

- a) ocena działań wpływających na środowisko, uregulowana przez procedury ekologiczne opisujące sposób postępowania podczas realizacji określonych przedsięwzięć wywierających wpływ na środowisko naturalne;

- b) oceny ryzyka ekologicznego poprzez:

- nakazy, czyli wymuszenie na podmiocie określonych technologii ekologicznych,

- zakazy, które określają, jakich rozwiązań nie można stosować lub jakiej działalności nie można podejmować,

- zalecenia ekologiczne, czyli wskazówki, co może zrobić przedsiębiorstwo, by poprawić ekologiczną sferę działalności lub włączyć się w realizację określonego przedsięwzięcia ekologicznego;

- c) obowiązek udostępniania informacji o zagrożeniach ekologicznych (formy dostępu reguluje dział VI ustawy Prawo ochrony środowiska).

Należy jednak mieć na uwadze to, że nawet najlepsze prawo nie jest w stanie wymusić działań proekologicznych, jeśli brak ku temu odpowiednich środków czy technologii. Z drugiej strony wprowadzenie rozwiązań technologicznych powinno być powodowane stosowaniem odpowiednich środków prawnych, jak również właściwych instrumentów o charakterze ekonomicznym.

Podsumowanie

Ciągły wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa to coraz szerzej prowadzona proekologiczna działalność przedsiębiorstw.

Zarządzanie przedsiębiorstwem z zachowaniem trwałego i zrównoważonego rozwoju zmusza dziś każdego menedżera w przedsiębiorstwie do:

- poszukiwania nowych metod, technik, instrumentów kierowania,
- tworzenia zasad ekorozwoju,
- opracowywania polityki i strategii ekologicznej,
- kreowania i wdrażania ciągłych usprawnień i innowacji,
- ustalania i koordynacji struktury celów,
- motywowania zachowań proekologicznych,
- analizy zmian zachodzących w nim i jego otoczeniu.

W polskich przedsiębiorstwach brak jest jeszcze tak szerokiego i złożonego spojrzenia na proces zarządzania, mimo iż coraz częściej wdrażane są programy realizujące zasady zrównoważonego i trwałego rozwoju w przedsiębiorstwie, takie jak:

- „Czystsza produkcja”,
- program zarządzania środowiskowego i auditów ekologicznych EMAS,
- system zarządzania środowiskowego według standardów ISO serii 14000.

Samo wdrożenie programów proekologicznych nie gwarantuje wzrostu ani trwałego rozwoju przedsiębiorstwa. Muszą one być poparte odpowiednimi regulacjami, które dadzą podstawy do właściwego stosowania programów (narzędzi) zarządzania środowiskowego.

Jednakże rosnąca liczba przepisów prawa ochrony środowiska wyznacza coraz większy zakres obowiązków dla przedsiębiorstw. Proces częstych zmian prawa ochrony środowiska powoduje, że jest to niesłychanie trudny do opanowania i stosowania gąszcz przepisów.

Literatura

- Chodyński A., *Zarządzanie ekologiczne w strategii przedsiębiorstwa*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 1999, nr 11.
- Górka K., Poskrobko B., Radecki W., *Ochrona środowiska*, PWE, Warszawa 2001.
- Griffin R.W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Janikowski R., *Zarządzanie ekologiczne*, Akademicka Oficyna Wydawnicza PLJ, Warszawa 1999.
- Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, red. B. Fiedor, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Poskrobko B., *Zarządzanie środowiskiem*, PWE, Warszawa 1998.